

“YENİ” ANAYASA ÖNERİLERİNDE “ANADİLDE EĞİTİM”

Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOĞLU
Anayasa Hukukçusu

“Yeni” anayasa konusunda, çeşitli birimler öneriler hazırladı, hazırlamaya da devam ediyorlar. Özbudun ve TBB taslağından sonra, 2011 yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında birer ay aralıklarla üç önemli yeni anayasa görüşü daha belirtildi. Özbudun, TBB, TÜSİAD, TESEV ve SDE tarafından açıklanan bu anayasa taslaklarında göze çarpan en önemli konulardan biri de **anadilde eğitimidir**. Bu yazıda bu beş önemli önerinin sadece anadilde eğitimle ilgili görüşlerini analiz etmek istiyoruz.

A. BİRİNCİ ANAYASA ÖNERİSİ:

Prof. Dr. Ergun Özbudun taslağında (T.C. Anayasa Önerisi, 2007) 3 ncü maddenin gerekçesinde şunlar belirtilmektedir; “1982 Anayasasında yer alan *"Dili Türkçedir"* cümlesinin yerine, aynı anlamı daha iyi ifade etmek üzere, 1961 Anayasasına benzer şekilde **"Resmî dili Türkçedir"** cümlesi kabul edilmiştir.” (3ncü maddenin gerekçesi).

Bu taslakta, “dili” yerine **“resmi dili”** kavramı kullanılmıştır.

B. İKİNCİ ANAYASA ÖNERİSİ:

Türkiye Barolar Birliği Anayasa Önerisinde (Kasım 2007, 4 ncü Baskı) konuyla ilgili olarak şu görüşler yer almaktadır; “Anayasa’nın genel esasları bölümünde Türkçenin **resmi dil olduğu belirtilmiştir**. Resmi dil anlamını, etnik gerçekliği aşan ve Türkçe’nin herkese anadil olarak empoze edileceği izlenimini uyandıran 9. fıkradaki düzenleme yerine “Resmi ve özel kurumlarda eğitim ve öğrenim dili Türkçedir.” Temel kuralına yer verilmiş ve eğitim ve öğrenim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile Türkçe’den başka dillerde okutulacak derslerin bağlı olacağı esaslar yasal düzenlemeye bırakılmıştır. Böylece Türkiye’deki okullarda eğitim ve öğretimin ilke olarak Türkçe yapılması ve ancak mesleki bilgiyi uluslar arası düzeyde geliştirmek bakımından ve gerekli görülen diğer durumlarda ilgili derslerin yabancı dilde verilebilmesinin sağlanması kanun koyucunun takdirine bırakılmıştır.” (70nci maddenin gerekçesinden).

Türkiye Barolar Birliği taslağında da, “dili” yerine “resmi dili” kavramı kullanılmıştır.

C. ÜÇÜNCÜ ANAYASA ÖNERİSİ:

Mart 2011 tarihinde sunulan ve **TÜSİAD** tarafından hazırlanan “**Yeni Anayasa Yuvarlak Masa Toplantıları Dizisi: Yeni Anayasanın Beş Temel Boyutu**” isimli Raporuna göre, “Anadilinde eğitim ve anadilin öğrenimi konularında dünyadaki mevcut modeller araştırılarak Türkiye’ye en uygun modelin benimsenmesi gerekmektedir.” (s. 27). “Bu alanda **Avrupa Konseyi Bölgesel ve Azınlık Dilleri Standardı Şart Metni ve BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi** (Türkiye’nin çekince koymuş olduğu 27. madde de dahil olmak üzere) temel alınmalı, kültürel haklar çevresinde gereken tedbirlerin alınması ve geliştirilmesine dayalı bir hak çerçevesine oturtulmalıdır” (s. 27-28). “Bu bağlamda, eğitim hakkına ilişkin anayasal düzenlemede, ana eğitim dilinin Türkçe olduğu, Türkçeden başka dillerde eğitimin ve bu dillerin öğretiminin demokratik toplum ve kültürel çoğulculuk gereklerine uygun olarak kanunla düzenleneceği ifade edilebilir” (s. 28). “Türkçeden başka anadillerin isteğe bağlı olarak devlet okullarında kapsamlı biçimde öğretilmesi anayasal güvence altına alınmalıdır. Bu düzenlemede **Avrupa Konseyi Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı** ve diğer ilgili milletlerarası sözleşme hükümleri esas alınmalıdır. Bu alanda uygulanan modellerin çokluğu göz önünde tutularak, Türkiye için en uygun modelin ayrıntıları, ilgili kimlik (dil) grupları ile müzakere edilerek ve pedagojik gerekler nazara alınarak tespit edilmelidir” (s. 53). “Resmi dilin Türkçe olması ilkesi titizlikle korunmakla birlikte, Türkçeden başka anadillerin çoğunluk veya büyük bir azınlık teşkil ettiği yerel yönetim birimlerinde, o dilin Türkçe ile birlikte kamusal işlemlerde kullanılmasına imkân verilmelidir” (s. 53).

Sonuç olarak **TÜSİAD** Raporuna göre, anadilde eğitim için şunlar söylenebilir;

1. Anadilde eğitim ve anadilin öğrenimi konularında dünyadaki mevcut modeller araştırılarak Türkiye’ye en uygun model benimsenmelidir.
2. **AK Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı** ve **BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi** temel alınmalı, kültürel haklar çevresinde gereken tedbirlerin alınması ve geliştirilmesine dayalı bir hak çerçevesine oturtulmalıdır.
3. Ana eğitim dilinin Türkçe olduğu, Türkçeden başka dillerde eğitimin ve öğretiminin kanunla düzenleneceği ifade edilebilir.
4. Türkçeden başka anadillerin isteğe bağlı olarak devlet okullarında öğretilmesi anayasal güvence altına alınmalıdır.
5. Resmi dilin Türkçe olduğu, Türkçeden başka anadillerin yerel yönetim birimlerinde, Türkçe ile birlikte kamusal işlemlerde kullanılmasına imkân verilmelidir.

D. DÖRDÜNCÜ ANAYASA ÖNERİSİ:

Nisan 2011 tarihinde kamuoyuna açıklanan ve **TESEV** Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan “**Türkiye’nin Yeni Anayasasına Doğru**” isimli raporuna göre, “Türkçenin resmi dil olarak muhafaza edilmesinin uygun olacağını düşünüyoruz. Ancak anadili Türkçe olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kamu hizmetlerinden yararlanmasında kendilerine uygun kolaylıklar sağlanacağını da

anayasada kayıt altına alınması gerektiğinin altını çiziyoruz. Bu çerçevede, ilk ve ortaöğretim kurumlarında eğitim dilinin Türkçe olması esastır.” (s. 13).

TESEV Raporunda öne çıkan noktalar şunlardır;

1. Türkçe resmi dil olarak muhafaza edilmelidir.
2. İlk ve ortaöğretim kurumlarında eğitim dilinin Türkçe olması esastır.
3. Anadili Türkçe olmayan vatandaşların kamu hizmetlerinden yararlanmasında kolaylıklar sağlanacağı anayasada kayıt altına alınmalıdır.

Sonuç olarak **TESEV** Raporu, **anlayış ve düşünce** olarak TÜSİAD Raporu gibidir. Bununla birlikte TESEV Raporu, anadilde eğitim konusunda TÜSİAD Raporu kadar detaylı değildir.

E. BEŞİNCİ ANAYASA ÖNERİSİ:

Mayıs 2011 tarihinde açıklanan **SDE** Raporuna göre, 1924 ve 1961 Anayasalarında eğitim dili konusunda herhangi bir yasak olmadığı halde, 1982 Anayasası 42 nci maddesinde ilk kez yasak getirmiştir. *“Anayasalarda, anadillerinin eğitimde kullanılmasını sağlayacak düzenlemeler iki şekilde yapılabilir: Birincisi, anayasada eğitim diline ilişkin yasaklayıcı bir ibareye yer verilmemesi ve Türkçeden başka dillerde yapılacak olan eğitimin kanuna bırakılmasıdır. İkincisi ise, resmi dilin öğretilmesini bir hak ve görev olarak tanımlayıp, anadillerde de eğitim yapılabileceğini anayasal hüküm haline getirmektir”* (s. 46). *“Herkes kültürel, bilimsel, dini ve sanatsal faaliyetlerinde anadilini kullanma, anadilinde eğitim, öğrenim ve kamu hizmeti görme hakkına sahiptir. Resmi dilin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bu hakkın kullanımına engel değildir. Bu hakkın kullanımına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir”* (s. 47).

Anadil konusunda SDE Raporunda öne çıkan noktalar şunlardır;

1. **Resmi dilin** öğretilmesi hak ve görevdir. **Anadilde** de öğretim yapılabilir, bunun esasları yasa ile belirtilir. Türkçeden başka dille yapılacak eğitim kanunla düzenlenmelidir.
2. Anayasada **anadile** ilişkin bir yasak olmamalıdır.

F. SONUÇ:

Anadilde eğitim konusunda, her beş önerinin de benzeri hükümleri içerdiği, TÜSİAD raporunun daha detaylı olması ötesinde aralarında zihniyet farkı olmadığı, bazı raporlar arasındaki farkın sadece üslup ve yazım farkı bulunduğu belirtilebilir.

Alıntı (İktibas) Konusunda Açıklamalar

Bu çalışmadan yapılacak alıntılarda (iktibaslarda) 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 35’inci maddesinde öngörülen şu şartlara uyulmalıdır: **(1)** İktibas, bir eserin *“bazı cümle ve fıkralarının”* bir başka esere alınmasıyla sınırlı olmalıdır (m.35/1). **(2)** İktibas, maksadın haklı göstereceği bir nispet dâhilinde ve münderecatını aydınlatmak maksadıyla yapılmalıdır (m.35/3). **(3)** İktibas, belli olacak şekilde yapılmalıdır (m.35/5) [Bilimsel yazma

kurallarına göre, aynen iktibasların tırnak içinde verilmesi ve iktibasın üç satırdan uzun olması durumunda iktibas edilen satırların girintili paragraf olarak dizilmesi gerekmektedir]. (4) İktibas ister aynen, ister mealen olsun, eserin ve eser sahibinin adı belirtilerek iktibasın kaynağı gösterilmelidir (m.35/5). (5) İktibas edilen kısmın alındığı yer belirtilmelidir (m.35/5).

Ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 18 Şubat 1981 tarih ve E.1980/1, K.1981/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre kararına göre, “iktibas hususunda kullanılan eser sahibinin ve eserin adı belirtilse bile eser sahibi, haksız rekabet hükümlerine dayanarak Borçlar Kanununun 49. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi halinde manevi tazminat isteyebilir”. Bu sayfaya izin almadan link verilebilir.Ancak,bu web sayfası,önceden izin alınmaksızın ne suretle olursa olsun,kopyalanamaz,çoğaltılamaz,tekrar yayınlanamaz,dağıtılamaz,başka intent sitelerine metin olarak konulamaz.

Yukarıdaki şartlara uygun olarak alıntı yapılırken bu çalışmaya şu şekilde atıf yapılması önerilir:

FENDOĞLU,HasanTahsin,“YENİ” ANAYASA ÖNERİLERİNDE “ANADİLDE EĞİTİM”

(30.05.2011) <http://www.hasantahsinfendoglu.com> / <http://www.sde.org.tr/>